

FORSKNING JAKTHUNDAR

BJÖRN- HUNDAR BEHÖVER BÄTTRE TRÄNING

Eftersöksekipage på björn saknar den kompetens som är nödvändig för att spåra björn. Det visar ett examensarbete som är baserat på praktiska spårningar på GPS-märkt björn i Sverige. Eftersöksekipage från Norge och Sverige spårade endast drygt 200 meter innan de tappade spåret.

TEXT & FOTO
**SILJE VANG,
ANDREAS
ZEDROSSER,
SVEN
BRUNBERG,
JON SWENSON**

FLERA STUDIER VISAR att påskjutna björnar fordrar eftersök och att flera av björnarna inte återfinns. Enligt en rapport från Viltskadecenter blir björnen funnen i endast hälften av fallen i verkliga eftersök. I de fall där björnen inte hittas uppger ekipagen att de i genomsnitt har spårat björnen i 4,6 kilometer.

Men varför hittar inte ekipagen björnen? Och hur långt klarar egentligen ett ekipage att följa ett björnsår?

Information varje minut

Sommaren 2007 och 2008 utförde eftersöksekipage från Norge och Sverige 131 spårningar på GPS-märkta björnar under ledning av det skandinaviska Björnprojektet.

Vid spårningarna användes ny teknologi som gör det möjligt att ladda ner GPS-positioner från de märkta björnarna varje minut, så att vi fick björnens näst intill exakta rörelse i terrängen.

Med spårningarna ville vi ta reda på hur långt ekipagen klarar att spåra samma björnindivid innan de tappar spåret, och hur spårnoga de är. I de fall där ekipagen tappade spåret ville vi också ta reda på vad som var orsaken till spårtappet.

Utöver spårningarna fyllde varje ekipage i ett frågeformulär, med syftet att få en inblick i ekipagens erfarenheter av björn, eftersök och spårträning.

Totalt 29 hundförare deltog i studien. Hundförarna utför efter-

Med hjälp av GPS-sändare kunde forskarna kontrollera hur väl hunden följde en speciell björnindivid.

sök på björn och är professionella eftersöksjägare. De svenska deltagarna var utvalda av länsstyrelsen och Jägareförbundet från sju björnlän. Utöver dessa var fem hundförare från det svenska dovhjortprojektet och två hundinstruktörer inbjudna till att utföra spårningar.

Många raser användes

Totalt 42 hundar användes i studien. Det var huvudsakligen spetshundar, fördelade på 13 jämthundar, sju gråhundar, sex östsibiriska laikor och en karelsk björnhund. Av drivande hundar och spårhundar var det fyra plotthundar, två bayerska viltspårhundar och två ryska stövare. Av apportrande hundar var det tre labradorer. Ytterligare användes en hund av raserna wachtelhund, korthårig vorsteh, australisk kelpie och malinois.

Spårningar genomfördes under en vecka, med en eller två spårningar på GPS-märkt björn per dag.

Under spårningarna blev ekipa-

gen ledda till en startposition, och fick information om riktningen björnen hade gått. Ekipagen utförde därefter spårningen så som de skulle utföra den vid ett reellt eftersök.

Eftersom spårningen också skulle fungera som träning i björnspårning blev ekipagen avbrutna och vägleda tillbaka till spåret om de tappade spåret eller kom för långt ifrån björnsåret. Detta gjordes på ett avstånd av cirka 40–150 meter från björnsåret.

Framgångar utvärderades

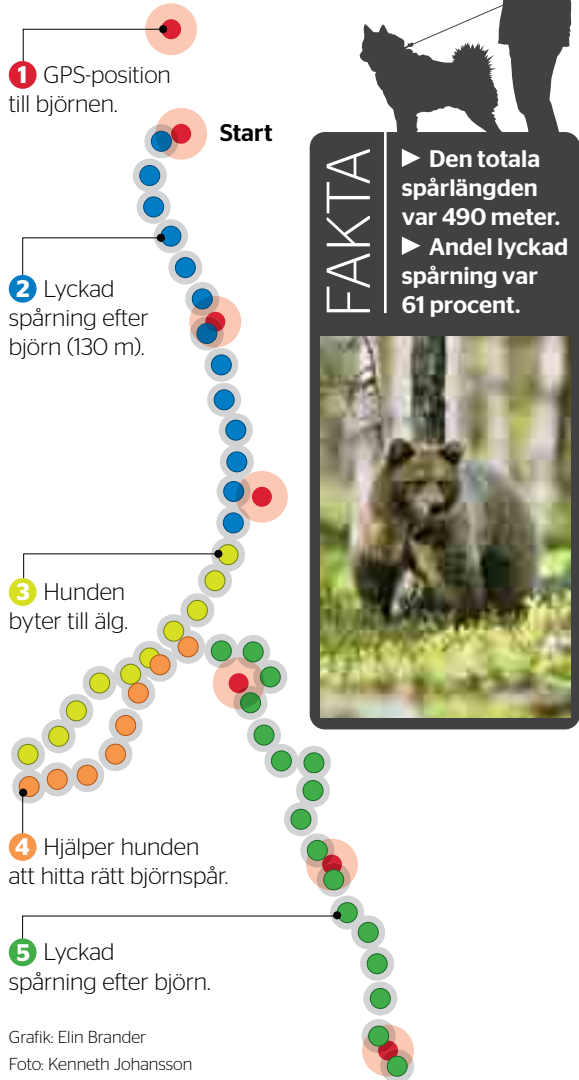
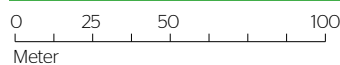
Vi använde två kriterier för att utvärdera spårningsframgång:

- Andel lyckad spårning, som är procent björnsår i förhållande till den totala spårningslängden. Detta indikerar hur spårnoga hundarna är och om ekipaget tappar spåret under spårningen.

- Lyckad spårning fram till första tapp, som är antal meter björnsår från spårstart till att spåret tappades första gången. Detta indikerar hur långt ekipaget skulle

Mycket och rätt genomförd träning är en förutsättning för att eftersöksekipagen ska lyckas vid spårning av björn.

Spårning med hund efter GPS-märkt björn

Grafik: Elin Brander
 Foto: Kenneth Johansson
 Källa: Skandinaviska Björnprojektet

ha spårat utan att få hjälp att hitta tillbaka till spåret.

När försöket blev utfört första gången 2007 fann vi att andelen lyckade spårningar var 49 procent. Lyckad spårning fram till första tapp var 214 meter. Detta betyder att ekipagen spårade björn endast hälften av den tid de spårade, och att de bara skulle ha spårat 214 meter om de inte fick hjälp att hitta tillbaka till spåret.

På grund av den ringa fram-

Den här hunden verkar vara på rätt spår.

gången under 2007 blev träningen intensifierad 2008. De norska ekipagen fortsatte att utföra spårningarna som under 2007. De spårade i en vecka, med en eller två spårningar på GPS-märkt björn per dag. De svenska ekipagen fördelade spårningarna under en vecka, och hade sedan en-tre dagar då flera ekipage spårade tillsammans med konkurrensspårning.

Anpassat upplägg

De svenska ekipagen utförde ett spårtest den första dagen. Detta för att ta reda på vilken nivå de låg på och för att finna ut vilka problem de hade under spårningarna. Därefter fick varje ekipage ett anpassat träningsupplägg av en hundexpert.

Ekipagen hade större framgång med träning. Jämfört med spårningarna under 2007 ökade normmännen längden på lyckad spårning med 34 procent och svenskarna ökade andelen lyckade

spårningar med 29 procent.

De som hade störst framgång var de specialtränade sökspecialisterna. Dessa hade både större noggrannhet och längre lyckad spårning. Studien fann att framgången på spårningarna snarare var en funktion av träningsnivå, än erfarenhet av björn eller påverkan av miljöfaktorer.

Tränade på människor

Ingen av sökspecialisterna hade erfarenhet av björnsårning från tidigare, men var tränade på ID-spår av människor och hade blivit motiverade med björnlukt i laboratorium. Detta tyder på att spårträning är nödvändig för att spåra upp en bestämd individ av björn, snarare än att motivera hunden med björnjakt.

Jakt på björn som träningsmetod ger ingen förbättring av spårframgången, snarare motsatsen. Vi fann att resultaten för både längd och noggrannhet var sämre för hundar som hade använts un-

”Det är i huvudsak hundföraren som behöver utbildning. Hundföraren måste träna och lära sig att läsa sin hund.”

der björnjakt. Orsaken till det kan vara att sådana hundar i hög grad arbetar självständigt under jakten.

Grundläggande träning

För att en hund ska lära sig de olika momenten som en spårning består av måste hunden ha grundläggande spårträning på spår som föraren känner till.

Å andra sidan visar våra resultat att hundar som det skjutits björn för, är mer noggranna i spåret i förhållande till hundar som det inte skjutits björn för.

Men dessa hundar går också kortare innan första tapp jämfört med hundar som det inte skjutits björn för. Anledningen till detta kan vara nervositet hos hunden.

I en jaktsituation är inte björn ett naturligt byte för hunden, i

En utriven myrstack vittnar om att en björn har gått förbi.

jämförelse med bytesdjur som klövvilt. Hunden är inte genetiskt predisponerad för att följa ett spår från björn, snarare tvärtom.

En hund som konfronterats med björn vet att det finns en björn i slutet av spåret. Att de är

mer noggranna i spåret kan bero på ökad försiktighet, just för att de vet vad det rör sig om.

Ekipage med hundar från gruppen apporterande hundar visade sig spåra längre innan första tapp och ha högre spårprocent än

Svenskarna har utvecklat träningen - klarar långa spårningar

Norges Jeger- og Fiskeforbund och Svenska Jägareförbundet erbjuder eftersöksjägare kurs i eftersök på björn.

Våra resultat visar att förare som har genomfört dessa kurser har sämre spårningsframgång i jämförelse med förare som inte har deltagit i kurser.

Kurserna erbjuder även ett test av hundar i björnpark för att godkänna eller inte godkänna hundens reaktion i mötet med björn. Våra resultat visar ingen skillnad i spårningsframgång för hundar som är godkända/icke godkända i björnpark.

Anledningen till detta kan vara att kursen erbjuder varken träning eller testande av hundar i spårning. Eftersom spårningen i sig själv har avgörande betydelse för att överhuvudtaget

komma fram till björnen, kan dessa kurser med fördel fokusera mer på detta för att utbilda fullvärdiga eftersöksekipage.

Vi fann ingen skillnad i spårningsframgång för hundar som hade/inte hade spårningsmeriter. Detta rör sig om 1:a eller 2:a pris inom älg-, vilt- eller blodspårprov. Något som möjligen visar att dessa typer av spårprov inte ställer nog höga krav för att spåra björn.

Eftersöksekipage i Norge och Sverige har idag inte den träning och kompetens som är nödvändig för att kunna spåra björn. Man bör se på vilka möjligheter som finns för att ge relevant utbildning, och eventuellt ta in nya raser och vidareutveckla träningsmetoder i eftersöksarbetet.

Det är i huvudsak hundföraren som behöver

utbildning. Hundföraren måste träna och lära sig att läsa sin hund. Våra studier visar att de som var mest ödmjuka och villiga att lära gjorde bättre ifrån sig än de som redan var "världsmästare".

Vi har sett att träning av hundar fungerar på att spåra björn.

Efter att denna studie blivit avslutad har både norrmännen och svenskarna fortsatt med träningen på GPS-märkt björn.

Svenskarna har vidareutvecklat träningsupplägget med ett godkänningsystem i flera steg. Flera av svenskarna har nu börjat nå höga nivåer och klarar långa spårningar av hög kvalitet. Norrmännen har hittills inte tagit konsekvenserna av vad man kommit fram till i denna studie, och inte vidtagit motsvarande åtgärder. ■

Eftersök består av flera faser

Ett eftersök på björn kan delas in i olika faser:

1. Spårtecken av björn ska identifieras med skottplats/olycka/kadaver eller liknande.
2. Spåret av rätt individ ska följas med en noggrannhet så att man kan dokumentera vad björnen har gjort, så att man får information om björnen är skadad eller inte.
3. Björnen ska ställas och eventuellt avlivas.

I dag finns det mycket kunskap inom fas 3 under eftersök på björn, men mycket lite om fas 1 och 2.

Under reella eftersök på björn hittar ekipagen björnen endast i hälften av fallen. I de fall där björnen inte hittats uppger ekipagen att de i genomsnitt har spårat björnen i 4,6 kilometer. Den längden står i stor kontrast till våra studier från 2007 där ekipagen i genomsnitt spårade 214 meter innan de tappade spåret och att de spårade björn endast halva tiden.

De svenska eftersöksjägarna har tagit till sig av undersökningens resultat, och tränar numera på ett annat sätt. Något som ger positiv effekt.

grupperna spetshundar, drivande hundar-spårhundar. Det var ingen skillnad på de två sistnämnda grupperna.

Få apporterande hundar deltog i studien och en var specialtränad sökspecialist, så det behövs större datamängd för att testa framgången hos olika hundgrupper.

Våra resultat visade att noggrannheten i spåret är relaterad till ålder på hunden, där yngre hundar har störst noggrannhet i spåret. Anledningen till större framgång hos unga hundar kan bero på att de är mer mottagliga för träning. Alternativt kan dålig framgång hos äldre hundar vara en följd av tidigare felaktig träning.

Tror på erfaren hund

Det är också sannolikt att hundföraren har större förtroende för en erfaren hund.

Eftersom föraren har mindre förtroende för en unghund, ökar föraren uppmärksamheten på arbetet med en unghund. Föraren upptäcker lättare små ändringar i hundens beteende, som ökar noggrannheten i spåret.

När en spårning inte lyckas ges olika förklaringar till orsaken. Att det är för varmt, för kallt, för fuktigt, för torrt eller för gamla spår.

Under spårningarna på björn såg vi ingen skillnad i spårningsframgång för de olika ålderskategorierna av spårloppor. Spårlopporna som användes i studien var huvudsakligen mellan 10 och 12 timmar gamla, men varierade mellan 3 och 24 timmar.

Psykologisk barriär

Ett frågeformulär i denna studie visade att förarna upplevde en ökad svårighetsgrad med äldre spår. Vi tror att spårålder fungerar som en psykologisk barriär för föraren, mer än en faktor som förklarar avsaknaden av spårningsframgång.

Vi fann inte heller någon skillnad i spårningsframgång i förhållande till temperatur. Andra studier visar att extrema temperaturer kan begränsa hundens arbete eftersom hunden då kan överhettas.

Det visar sig att hundar har förmåga att jobba i varma väderförhållanden, men att de måste

acklimatiseras och behandlas med varsamhet.

Ekipagen tappar spåret därför att de byter till annat vilt. När ekipagen spårar björn byter de till annat vilt i hela 82 procent av spårningarna. Inom loppet av en spårning byttes det till annat vilt upp till nio gånger.

Bytte till älg

I 52 procent av spårbytena tappade ekipagen spåret utan att vi observerade spår från annat vilt.

Andra spårbyten där annat vilt eller spårtecken blev observerade var till älg (25 procent), fågel (10 procent), andra björnindivider (9 procent) och andra arter (3 procent), bland annat hare och varg.

Hur många gånger hunden bytte till annat vilt under en spårning var beroende av spårlängden. Det var fler byten till annat vilt under längre spårningar än under kortare spårningar.

De specialtränade eftersöks- ekipagen hade färre byten jämfört med de norska ekipagen och en tendens till färre byten jämfört med de svenska ekipagen. ■

Artikelförfattarna är verksamma inom det skandinaviska Björnforskningsprojektet.